

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2011. május 11.

BIOLÓGIA

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**NEMZETI ERŐFORRÁS
MINISZTERIUM**

Útmutató a dolgozatok értékeléséhez

1. Kérjük, **piros tollal** javítson!
2. Ha a kérdésre adott válasz hiánytalan, pipálja ki! Minden **pipa 1 pontot ér**. Fél pont nem adható. Amennyiben a két pontos feladatot helyesen oldotta meg a jelölt, két pipát tegyen!
3. Ha egy feladatnak olyan helyes megoldása is van, mely a javítókulcsban nem szerepel, kérjük hogy a javító fogadja el. Így járjon el a szinonim kifejezések esetében is (például *klorplasztisz – zöld színtest*)!
4. A megoldókulcsban **ferde vonallal (/)** jeleztük az egymással egyenértékű helyes válaszokat.
5. A feladat végén a szürke mezős táblázatban **összesítse a pontszámokat!**
6. A teljes feladatsor végén az **összesítő táblázatban** adja meg az egyes feladatokra elért pontszámot, majd ezek összegeként az összpontszámot!
7. A választható esszéfeladatok melletti margón **pipával jelölje a helyes válaszokat**. A megoldókulcsban csak a tartalmilag fontos elemek, szakkifejezések, szókapcsolatok szerepelnek logikai sorrendben. Kérjük, hogy fogadja el az ettől eltérő sorrendű, de logikus felépítésű fogalmazást is – amennyiben a feladat nem rendelkezik ezzel ellentétesen. Végül, kérjük, összesítse a helyes válaszok pontszámát, és írja be az összesítő táblázat megfelelő mezőjébe!
Esszéfeladatban pont csak az irányító kérdéseknek megfelelő válaszokra adható.
8. Amennyiben a jelölt mindkét választható feladattal (A és B) foglalkozott, az értékelésnél a „Fontos tudnivalók” címszó alatt leírtakat vegye figyelembe!
9. Ha az a feladat, hogy a jelölt **egész mondatban fogalmazzon** – például az indoklásoknál, magyarázatoknál, esszében – csak nyelvileg helyes mondatok fogadhatók el. Kérjük, hogy a **helyesírási hibákért ne vonjon le pontot**, de az **értelemzavaró fogalmazást ne fogadja el!**

Eredményes munkát kívánunk!

Értékelési útmutató

I. Erdőtűz után

10 pont

A grafikonok forrása:

Tamás Júlia - Csontos Péter: Dolomitterületek vizsgálata a Budai-hegységben – milyen a növényzet erdőtűz után tíz évvel?

in: Kalapos Tibor (szerk.): Jelez a flóra és vegetáció

Scientia, 2006

Minden helyes válasz 1 pont.

1. antibiózis
2. B
3. Az 5. évig emelkedett, a 10. évre (az 5. évhez képest) kissé csökkent a fajgazdagság.
4. A borítás a kontroll (zavartalan) területeken mindvégig nagyobb volt, mint a leégett területen.
5. D
6. 5–10%-át. (3 és 15% közti érték elfogadható).
7. A fény mennyiség növekedése. / A talaj nitrogén/kálium tartalmának / szerves anyag tartalmának (időleges) növekedése.
8. Versengés (kompetíció) / antibiózis. Elfogadható a parazitizmus is, amennyiben az a versengő fajok populációit eltérő mértékben érintette.
9. A déli területeken nagyobb %-ot borítanak a védett növények. / Az északi területen nagyobb %-ban vannak jelen az állományalkotó fajok.
10. A feketefenyő újulat visszaszorítása, (mert az ismét csökkentheti a fajgazdagságot).

II. Állatok és növények szaporodása

11 pont

A feladat a követelményrendszer 3.4.1., 3.4.3., 3.4.4 pontjai alapján készült.

Ábra: eredeti

Minden helyesen kitöltött cella 1 pont.

	zárvatermő növényekben	állatokban
1. Itt jönnek létre a hímivarsejtek:	pollentömlő	here
2. Itt jönnek létre a petesejtek:	magház	petefészkek
3. Így nevezik a hím- és női ivarsejtet is létrehozó egyedeket:		hímnős
4. Így nevezik a fajt, ha egy egyed vagy csak hímivarsejtet, vagy csak petesejtet hoz létre:	kétlaki	váltivarú
5. Ennek segítségével jutnak el a hímivarsejtek a petesejthez:	pollentömlő	ostor

6. Kétivarú,

1 pont

mert a virág porzókat és termőt is tartalmaz.

1 pont

III. A madarak viselkedése **11 pont**

*A feladat a részletes követelményrendszer 3.4.4., 4.8.2. és 5.1.2. pontjai alapján készült.
Az ábrák forrása: Etológia kislexikon. Natura, 1985.*

Keve András: Madarak – Csépe Magdolna rajza Móra, 1975

1.	C	1 pont
2.	D	1 pont
3.	C, D	2 pont
4.	a) a röptetés során letakarjuk az állat szemét / sötét helyiségben röptetünk	1 pont
	b) (kis) mágnesset rögzítünk az állatra / mesterséges mágneses térben röptetjük	1 pont
5.	15	1 pont
6.	16	1 pont
7.	E	1 pont
8.	A, D	2 pont

IV. C-vitamin **9 pont**

A feladat a részletes követelményrendszer 4.4., 4.4.4. és 4.4.5. pontjai alapján készült.

1.	C, D	2 pont
2.	C	1 pont
3.	A szöveg nem szükségképpen hibás, mert a két adat eltérésének oka lehet, hogy a bevitt C-vitamin nem épül be teljes mennyiségében a raktárakba / lebomlik, mielőtt beépülne. (vagy más megfogalmazású válasz, ami a nem teljes beépülésre utal)	1 pont
4.	C	1 pont
5.	Várandós állapotban a C-vitamin igény fokozott (az átlagos 100–500 mg-ot meghaladó), de az extrém (1000 mg vagy afölötti) bevitel már káros	1 pont 1 pont

6.	100 g friss burgonyában van	30 mg C-vitamin
	100 g januári burgonyában van	$0,730 \text{ mg} = 21 \text{ mg C-vitamin}$
	100 g januári főtt burgonyából nyerhető	$0,730 \cdot 0,8 \text{ mg} = 16,8 \text{ mg C-vitamin}$
	x g	500 mg C-vitamin

$x = 100 \cdot 100 / 16,8 = \mathbf{595,2 \text{ g}}$ (kb. 0,6 kg) 2 pont

Elvileg helyes, de számolási hibát tartalmazó levezetésért 1 pont adható.

V. Sejtosztódás **12 pont**

A feladat a részletes követelményrendszer 2.3.4. és 6.2.1. pontjai alapján készült.

Az ábra forrása: W. D. Stansfield: Genetika. Panem, 1997.

1.	meiózis/számfelező osztódás	1 pont
2.	E, B, A, C, D, F <i>A pontos sorrend esetén:</i>	2 pont
	<i>Legalább 4 jó helyen említett betű: 1 pont</i>	
3.	A, B	2 pont
4.	42 db	1 pont
5.	C, D	2 pont
6.	B, E	2 pont
7.	DE, De, dE, de <i>Csak együtt:</i>	1 pont
8.	„A” vagy „a” <i>Csak együtt:</i>	1 pont

VI. Kiválasztás

7 pont

*A feladat a részletes követelményrendszer 4.7. és 4.8.4. pontjai alapján készült.
Az ábra forrása: en.wikibooks.org*

- 1. B, C 2 pont
- 2. hajszálér(gomolyag) / kapilláris 1 pont
(A Malpighi-test / vesetestecske nem fogadható el, mert az a „D”-t is magában foglalja.)
- 3. B, D 2 pont
- 4. >, > 2 pont

VII. Szabályozás

7 pont

A feladat a részletes követelményrendszer 4.7.2 pontja alapján készült.

- 1. fokozódik 1 pont
- 2. aktív 1 pont
- 3. fokozódik 1 pont
- 4. mellékvesekéreg 1 pont
- 5. hipotalamusz 1 pont
- 6. vazopresszin / ADH 1 pont
- 7. csökken 1 pont

VIII. Vércsoportok

13 pont

A feladat a részletes követelményrendszer 4.8.5. és 6.2.1. pontjai alapján készült.

- 1. A 1 pont
- 2. E 1 pont
- 3. $I^{A1} > I^{A2} > I^{A3} = I^B > i$ Minden helyesen beírt jel 1 pont, összesen: 4 pont
- 4. II/5 1 pont
Genotípus: $I^{A1}I^{A2}$, Fenotípus: A1 Együtt: 1 pont
- 5. A III/1 szülő genotípusa: $I^{A3}i$, az A1B vércsoportú szülőé: $I^{A1}I^B$ 1 pont
Utódaik lehetséges genotípusai:

	I^{A3}	i	
I^{A1}	$I^{A1}I^{A3}$	$I^{A1}i$	
I^B	$I^{A3}I^B$	$I^B i$	

Az utódok genotípusainak felírásáért: 1 pont

Az utódok fenotípus megoszlása:
50% A₁, 25% A₃B, 25% B 1 pont

- 6. csak 0 vércsoportútól 1 pont
- 7. E 1 pont

A feladatok megoldása során az I^{A1} , I^{A2} , I^{A3} , I^B , i allél jelölések helyett az A1, A2, A3, B, 0 jelek használata is elfogadható, amennyiben következetesen történik.

IX.

A) A gázcsereenyílások 20 pont

A feladat a részletes követelményrendszer 3.4. 3. pontja alapján készült.

Kísérletelemzés 7 pont

1.	klorofill (klorofill-a/ klorofill-b), xantofill, karotin.	2 pont
<i>Kettő megnevezése szükséges:</i>		
2.	jód	1 pont
3.	kék	1 pont
4.	A	1 pont
5.	E	1 pont
6.	A korábban képződött keményítő ne zavarja a vizsgálatot / a keményítőnek legyen ideje elhagyni a levelet / lebontódjon a levél keményítőtartalma	1 pont

A gázcsereenyílások felépítése és működése – esszé 13 pont

<ul style="list-style-type: none"> • A gázcsereenyílásokat zárósejtek alkotják, • amelyek a bőrszövet sejtjei. • Alakjuk (leggyakrabban) babszemhez hasonló / különbözik a többi bőrszöveti sejtől • zöld színtesteket tartalmaznak, • közöttük légrés található. 	5 pont
<ul style="list-style-type: none"> • Ha a növényben sok a víz, a légrés kinyílik /ha kevés a víz, bezárul • mert a zárósejtek turgora sok víz esetén magas / kevés víz esetén alacsony • fokozódó turgornyomás esetén a zárósejtek nem a légrés felé tágulnak / a légréstől távolabbi, vékonyabb fal felé tágulnak • csökkenő turgornyomás esetén a zárósejtek összeesnek / a légrést határoló vastagabb faluk összesimul 	4 pont
<ul style="list-style-type: none"> • Megvilágítás hatására a gázcsereenyílások (általában) kinyílnak, • mert a fény hatására a zárósejtek ion koncentrációja/ozmotikus aktivitása megnő* • míg a környező sejteké nem változik (mert azok nem tartalmaznak zöld színtesteket). • ezért ozmózissal víz áramlik be a zárósejtekbe (így turgornyomásuk megnő). <p><i>*A folyamat részletezése, pl. cukor megjelenése vagy káliumion-felhalmozás önmagában nem elegendő, ha nem utal az (ozmotikus) koncentráció növekedésére.</i></p>	4 pont

A mondatok másként is megfogalmazhatók, értelemszerűen javítandó.

IX. B.

A látás 20 pont

Kísérlet értelmezés 4 pont

A feladat a követelményrendszer 4.8.1 pontja alapján készült.

Ábra forrása

Ádám György: Érzékelés, tudat, emlékezés Gondolat, 1969

1.	a sárgafoltra	1 pont
2.	csak csapok vannak benne	1 pont
3.	A és E	2 pont

A látás feltételei – esszé

16 pont

A feladat a követelményrendszer 4.8.1 pontja alapján készült.

<p>A szem fénytörő közegei:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a szaruhártya / (csarnokvíz) • és a (csarnokvíz)/ szemlencse. • A retinára kicsinyített, fordított állású kép vetül. 	3 pont
<ul style="list-style-type: none"> • A pupillareflex kiváltó ingere a fény mennyiség növekedése, • végrehajtó szerve(i) a szivárványhártya (izmai), • funkciója: a bejutó fény mennyiség szabályozása. 	3 pont
<ul style="list-style-type: none"> • A szemhéjzáró reflex ingere a szaruhártya kiszáradása / mechanikai ingerlése / közeledő tárgy képe • végrehajtó szerve(i): a szemhéj (izmai), • funkció: a szaruhártya védelme, tisztítása (könnny)/ melegítése. 	3 pont
<ul style="list-style-type: none"> • Az akkomodációs reflex a tárgytávolság változásakor lép működésbe, • végrehajtó szerve(i) a sugártest (izmai), • a sugártest elernyedésekor a lencse domborúsága csökken/ fókusz távolsága nő, ezzel a távolabbi tárgy képe vetül élesen a retinára, <p>(vagy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a sugártest izmainak összehúzódásakor • a lencse domborúbbá válik / fókusz távolsága csökken • és így közelebbi tárgyakat vehetünk szemügyre.) 	3 pont
<ul style="list-style-type: none"> • A glaukóma a csarnokvíz kóros fölszaporodásának következménye, • tünete: a tárgyak körül látott színes gyűrűk / fejfájás, fájdalom / a látás elhomályosodása (különösen a látómező szélén) / idővel vakság. • Az időskori távollátást a lencse rugalmasságának csökkenése váltja ki, • domború lencsével korrigálható. 	4 pont